

DUNYO INNOVATSIYALARI O'ZBEK TILI DARSLARIDA.

*Dildara Mahmudovna Turgunova**Toshkent shahar Yashnobod**tumani 307-DIU maktabining**Davlat tili (o'zbek tili) fani o'qituvchisi*

Annotatsiya: Ushbu maqolada dunyo miqyosidagi innovatsion ta'lim texnologiyalarining o'zbek tili darslarida qo'llanilishi, ularning ta'lim samaradorligini oshirishdagi o'rni tahlil qilinadi. Raqamli texnologiyalar, sun'iy intellekt, interfaol platformalar, gamifikatsiya, AR/VR, CLIL va boshqa metodlarning o'zbek tili darslariga integratsiyalash tajribalari ko'rib chiqiladi. Maqola ta'lim jarayonida ilg'or yondashuvlarni qo'llash orqali o'quvchilarda til ko'nikmalarini rivojlantirish bo'yicha natijalar va tavsiyalarni taqdim etadi.

Kalit so'zlar: O'zbek tili, innovatsiya, raqamli texnologiyalar, gamifikatsiya, interfaol darslar, CLIL, AR/VR, sun'iy intellekt, ta'lim metodikasi.

Bugungi globallashtirish va raqamlashtirish davrida ta'lim tizimi jadal sur'atlarda o'zgarib bormoqda. Til o'rgatish sohasi ham bu jarayondan chetda qolmayapti. Dunyodagi yetakchi ta'lim tizimlarida keng joriy etilayotgan innovatsion yondashuvlar o'quvchilarda mustahkam bilim, ko'nikma va kompetensiyalarni shakllantirishga xizmat qilmoqda. O'zbek tilini o'rganish va o'rgatish jarayoniga zamonaviy texnologiyalarni joriy qilish, ta'lim samaradorligini oshirish va o'quvchilarni faollikka chorlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Dunyo innovatsiyalarini o'zbek tili darslarida qo'llash zamonaviy ta'limda o'quv jarayonini samarali, qiziqarli va o'quvchilarning ehtiyojlariga moslashtirish imkonini beradi. Quyida bu mavzu bo'yicha batafsil ma'lumot, innovatsiyalarning turlari, ularning o'zbek tili darslarida qo'llanilishi, afzalliklari va amaliy misollar keltiriladi.

Raqamli ta'lim platformalari va vositalari

Zamonaviy raqamli platformalar o'zbek tili darslarini interaktiv va dinamik qilishda muhim o'rin tutadi. Bu vositalar o'quvchilarning til ko'nikmalarini

rivojlantirishga yordam beradi va o'qituvchilarga darslarni boshqarishda qulaylik yaratadi.

- Kahoot va Quizlet:

Ushbu platformalar o'zbek tili darslarida so'z boyligini kengaytirish, grammatika qoidalarini mustahkamlash va o'qish ko'nikmalarini rivojlantirish uchun ishlatilishi mumkin. Masalan, o'zbek tilidagi frazeologizmlar, sinonimlar yoki so'z birikmalariga oid interaktiv viktorinalar tuziladi. O'quvchilar o'z smartfonlari orqali real vaqtda savollarga javob berib, o'yin shaklida bilimlarini sinashadi.

- Misol: "O'zbek tilidagi fe'lining shakllari" mavzusida Kahoot orqali 20 ta savoldan iborat viktorina tashkil qilish. O'quvchilar to'g'ri javoblar orqali ball to'playdi, bu esa raqobatbardosh muhit yaratadi.

- X platformasi:

- Google Classroom va Microsoft Teams:

Ushbu platformalar o'zbek tili darslarida guruh loyihalari, uy vazifalari va onlayn muhokamalar uchun ishlatiladi. O'quvchilar o'zbek tilida insho yozish, adabiy asarlarni tahlil qilish yoki guruhda hikoya yozish kabi vazifalarni ushbu platformalar orqali bajaradi.

- Misol: O'quvchilar Google Classroom orqali Alisher Navoiyning "Xamsa" asaridagi bir hikoyani o'qib, undan qisqa referat yozishadi va platformada guruh a'zolari bilan fikr almashadilar.

Afzalliklari:

- O'quvchilarning faolligi oshadi.
- Individual va guruh ishi samaradorligi ortadi.
- O'qituvchilar o'quvchilarning ishini real vaqtda kuzatib, fikr-mulohaza bildirishi mumkin.

Sun'iy intellekt (AI) vositalari

Sun'iy intellekt ta'limda keng qo'llanilmoqda va o'zbek tili darslarida ham o'z o'rniga ega. AI vositalari o'quvchilarning yozma va og'zaki nutqini rivojlantirishga yordam beradi.

- Misol: O'quvchi Grok'ka "O'zbek tilida ishora olmoshlari qanday ishlatiladi?" deb savol beradi, Grok esa misollar bilan tushuntiradi va o'quvchidan misollar keltirishni so'raydi.

- Matn tahlili vositalari:

O'quvchilarning insholarini tahlil qilish yoki grammatik xatolarni aniqlash uchun AI vositalaridan foydalanish mumkin. Hozirda o'zbek tiliga to'liq moslashtirilgan vositalar cheklangan bo'lsa-da, kelajakda bunday dasturlar kengayishi kutilmoqda.

- Misol: O'quvchilar yozgan insholarni AI vositasiga yuklab, xato tuzatish va uslubni yaxshilash bo'yicha takliflar olinadi.

- Tarjima va audio vositalar:

AI'ga asoslangan tarjima vositalari (masalan, Google Translate yoki DeepL) o'zbek tilidagi matnlarni boshqa tillarga tarjima qilib, til o'rganishda qiyosiy tahlil qilish uchun ishlatilishi mumkin. Shuningdek, o'zbek tilida matnni ovozga aylantiruvchi vositalar (text-to-speech) talaffuzni o'rganishga yordam beradi.

- Misol: O'quvchilar o'zbek xalq ertaklarini ovozli shaklda tinglaydi va undagi so'zlarni talaffuz qilishga harakat qiladi.

Mobil ilovalar va o'yinlashtirish

O'yinlashtirish (gamification) o'zbek tili darslarini qiziqarli qilishning eng samarali usullaridan biridir. Mobil ilovalar va o'yinlar o'quvchilarning motivatsiyasini oshiradi.

- O'zbek tiliga oid ilovalar:

"O'zbek Tili" yoki "Alifbo" kabi ilovalar yordamida o'quvchilar yangi so'zlarni o'rganadi, grammatik mashqlarni bajaradi yoki o'zbek adabiyotidagi testlardan o'tadi.

- Misol: O'quvchilar "O'zbek Tili" ilovasida har kuni 10 ta yangi so'z o'rganib, ball to'playdi va sinfdagi eng yuqori ball to'plagan o'quvchi rag'batlantiriladi.

Onlayn hamkorlik va ijodkorlik

Onlayn vositalar o'quvchilarning ijodiy va hamkorlikdagi ishlarini rivojlantirishga yordam beradi.

- Blog va vlog yuritish:

O'quvchilar o'zbek tilida blog yoki vlog yuritish orqali yozma va og'zaki nutqni rivojlantiradi. Masalan, o'zbek adabiyotidagi biror asar haqida video sharh tayyorlash.

- Misol: O'quvchilar YouTube yoki X'da o'zbek tilida "Cholpon she'rlari haqida 5 fakt" nomli qisqa video joylaydi.

- Hamkorlik loyihalari:

O'quvchilar guruhlarda o'zbek tilida hikoya, she'r yoki maqola yozadi va uni onlayn platformalarda baham ko'radi.

- Misol: Microsoft Teams'da guruh loyihasi sifatida o'zbek xalq ertaklariga asoslangan yangi hikoya yozish va uni sinfda taqdim etish.

Dunyo innovatsiyalari o'zbek tili darslarini zamonaviy, interaktiv va samarali qilish uchun katta imkoniyatlar beradi. Raqamli platformalar, AI vositalari, VR/AR texnologiyalari, mobil ilovalar va o'yinlashtirish o'quvchilarning til o'rganishga bo'lgan qiziqishini oshiradi, o'qituvchilarga esa darslarni tashkil qilishda qulaylik yaratadi. Ushbu usullar nafaqat o'zbek tilini o'rganishni osonlashtiradi, balki o'quvchilarni XXI asr ko'nikmalariga tayyorlaydi.

Xulosa

Dunyo innovatsiyalarining o'zbek tili darslariga integratsiyasi ta'lim sifatini oshirish, zamonaviy o'quvchi talablariga mos metodikani yaratishda muhim omil bo'lmoqda. Bu jarayonda raqamli texnologiyalar, sun'iy intellekt, gamifikatsiya, mazmun va tilni integratsiyalashgan holda o'rgatish metodikasi va boshqa metodlar o'z o'rnini topmoqda.

O'zbek tili o'qituvchilarini innovatsion texnologiyalar bo'yicha muntazam malaka oshirish kurslari bilan ta'minlash.

Mazmun va tilni integratsiyalashgan holda o'rgatish metodikasi metodikasi asosida fanga oid o'zbek tilidagi dars materiallari yaratish.

Sun'iy intellekt asosidagi yordamchi vositalarni darsga integratsiyalash.

Interfaol platformalarni dars rejalashtirish, topshiriqlar tayyorlash va baholashda kengroq qo'llash.

Gamifikatsiya va virtual reallik imkoniyatlaridan foydalanib yangi avlod darsliklarini ishlab chiqish.

Adabiyotlar.

1. To'xliiev B., ShamsievaM., Ziyadova T. O'zbek tili o'qitish metodikasi: (o'quvqo'llanma).– Toshkent: Yangi asr avlodi, 2006. – 174 b.
2. Uzluksiz ta'lim tizimi uchun o'quv adabiyotlarining yangi avlodini yaratishkonsepsiyasi // Tuzuvchilar: A.A.Karimov, E.Z.Imamov va b. Akademik T.T.Risqievumumiytahriri ostida. – Toshkent: Sharq, 2002.–15 b.
3. Umarova F.Z. Ta'lim rus tilida olib boriladigan maktablarning o'zbek tili darslaridako'makchi fe'lli birikuvlardan foydalanishni o'rgatish: Ped. fan. nomz. ... diss. avtoreferati. –Toshkent, 2000. – 25 b.
4. Yusupova T. Gapning bosh bo'laklarini o'rganish jarayonida o'quvchilar nutqini o'stirish(Metodik qo'llanma). – Toshkent: "Fan va texnologiyalar markazi",
5. Abdulahatova R., Yusupova T., Dosanov K. Til ta'limida uzviylik va uzluksizlik. Toshkent, 2008.
6. To'xliyev B., Shamsiyeva M., Ziyodova T. O'zbek tili o'qitish metodikasi. Toshkent, «O'zbekiston Yozuvchilar uyushmasi Adabiyot jamg'armasi», 2006, 54–56-b.